

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร

Development Guidelines for Elderly Potential Enhancement Towards Labor Market Re-entry in the Bangkok Metropolitan Area

ณัฐรัชชัย จันทร์ทิพย์¹

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Received: 2025-7-14; Revised: 2025-10-31; Accepted: 2025-10-31

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างของอิทธิพลที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้อาศัยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า โมเดลประกอบด้วย 4 ปัจจัยสำคัญมีความคิดเห็นระดับมากทั้งหมด และมีอิทธิพลตามลำดับ ได้แก่ ความต้องการของผู้สูงอายุ ความพร้อมของผู้สูงอายุ ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม และบทบาทของภาครัฐ โดยโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($p = 0.053$, $CMIN/DF = 1.21$, $CFI=0.99$, $GFI=0.96$, $AGFI=0.94$, $RMSEA=0.023$, $RMR=0.008$, $SRMR=0.015$, $CN=434$) โดยปัจจัยทั้งสี่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน และสามารถอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 90 ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการกลับเข้าสู่ระบบแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุ การกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน

Abstract

This study aimed to develop a structural equation model of the influencing factors affecting the potential development of the elderly returning to the labor market in Bangkok. A quantitative research approach was employed, with a sample of 400 individuals aged 60 years and over residing in Bangkok. Data were collected using a questionnaire and analyzed through Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM). The results revealed that the model consisted of four key factors are high level and effect follow by: the needs of the elderly, the readiness of the elderly, behavioral transferability and the role of government. The developed model demonstrated a good fit with the empirical data ($p = 0.053$, $CMIN/DF = 1.21$, $CFI = 0.99$, $GFI = 0.96$, $AGFI = 0.94$, $RMSEA = 0.023$, $RMR = 0.008$, $SRMR = 0.015$, $CN = 434$). All four factors positively influenced the potential development of the elderly returning to the labor market and accounted for 90% of the explained variance. The

findings provide useful information for policy formulation to support the effective and sustainable reintegration of elderly individuals into the labor force

Keywords: Potential Enhancement, Elderly, Labor Market Re-entry

บทนำ

โครงสร้างประชากรโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งกำลังเผชิญกับอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุอย่างรวดเร็ว ประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน เป็นตัวอย่างของสังคมที่เข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงเป็นผลจากการพัฒนาด้านสาธารณสุขและโภชนาการเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของสังคมที่ต้องการแนวทางใหม่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และระบบเศรษฐกิจ (United Nations, 2022; Lee & Mason, 2017)

ประเทศไทยเองกำลังก้าวเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์” โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2571 จะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากถึงร้อยละ 23.5 (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจสวัสดิการสังคม และตลาดแรงงานอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในบริบทของครอบครัวรายได้น้อย ซึ่งต้องแบกรับภาระดูแลผู้สูงอายุในขณะที่สมาชิกวัยแรงงานก็เผชิญกับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ปัญหาความเหลื่อมล้ำจึงมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วและไม่ทั่วถึง หนึ่งในแนวทางสำคัญเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้คือ การส่งเสริมการมีงานทำในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยลดภาระพึ่งพิงของครอบครัวและรัฐ แต่ยังส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงวัย งานวิจัยหลายฉบับชี้ว่า ผู้สูงอายุที่ยังสามารถประกอบอาชีพได้มีแนวโน้มมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น มีความรู้สึกรับคุณค่าในตนเอง และช่วยเติมเต็มช่องว่างของกำลังแรงงานในระบบเศรษฐกิจที่มีประชากรวัยทำงานลดลง (สุขุมมา อรุณจิต, 2562; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ไม่เพียงแต่ช่วยชดเชยกำลังแรงงานที่ลดลงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งในระดับบุคคล สังคม และประเทศ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ และมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานของแรงงานผู้สูงอายุ และเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแนวทางส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ รองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของบทบาทของภาครัฐควรความต้องการของผู้สูงอายุ ความพร้อมของผู้สูงอายุ ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม ที่มีอิทธิพลต่อทางการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับภายใต้ความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) พบว่าข้อคำถามทุกข้ออยู่ในช่วง 0.67–1.00 ตามคำแนะนำของ (Hair, J. F. et al., 2012) และต้องมีนัยสำคัญทางสถิติ (Henseler, J. et al., 2009) ความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.898 และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ข้อคำถามทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสอบถามผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (Crano, W. D. et al., 2015)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ เริ่มต้นด้วยการขอหนังสือเชิญจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการขอความอนุเคราะห์จากผู้สูงอายุในการเข้าร่วมตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ประสานงานและติดต่อผ่านหน่วยงานในชุมชน เช่น ประธานหรือคณะกรรมการชุมชน รวมทั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจในการเข้าร่วมเก็บข้อมูล พร้อมทั้งมีการตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องของข้อมูลทันทีหลังจากแต่ละรอบของการเก็บข้อมูล เพื่อรับประกันคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการทดสอบเงื่อนไขพื้นฐาน สำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modelling: SEM) ประกอบด้วย การทดสอบค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) และการทดสอบภาวะที่ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากเกินไป (Multicollinearity) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Index) (Hair, J. et al., 2010) $p\text{-value of Chi-square} > 0.05$ $CMIN/DF \leq 2.00$, $GFI \geq 0.90$, $TLI \geq 0.90$, $CFI \geq 0.90$, $NFI \geq 0.90$, $RMSEA \leq 0.08$

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 55.50 และเป็นเพศชาย จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 44.50 ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ ปวส. จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 ระดับการศึกษามัธยมปลายหรือเทียบเท่า/ ปวช. จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมปลาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 และระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ตามลำดับ มีอายุ 60-65 ปี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25 รองลงมาคือมีอายุ 66 -70 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.75 อายุ 71 -75 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 และอายุมากกว่า 75 ปี ขึ้นไป จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 ตามลำดับ ประเภทงานที่เคยทำก่อนอายุ 60 ปี อยู่ในภาคเอกชน จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือ ภาคราชการ จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และอยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ตามลำดับ สถานภาพปัจจุบันยังทำงานอยู่ จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 และเกษียณจากราชการและเอกชนแล้ว จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 ตามลำดับ สำหรับสถานภาพการดำรงชีพปัจจุบันดูแลตัวเอง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 63.25 และให้ผู้อื่นดูแล จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเบ้และค่าความโด่งจากการวิเคราะห์การแจกแจงข้อมูลพบว่าค่าความเบ้อยู่ระหว่าง -1.29 ถึง -0.49 และค่าความโด่งอยู่ระหว่าง -0.08 ถึง 1.54 ซึ่งค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -3 ถึง +3 และค่าความโด่ง (kurtosis) อยู่ระหว่าง -10 ถึง +10 แสดงว่าตัวแปรมีการแจกแจงข้อมูลแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในประเด็นการที่จะลดความพึ่งพาคนอื่น ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.65$) การมีประสบการณ์ในงาน (WORE) ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.68$) และการได้แรงงานเพิ่ม (ADDW) มากที่สุด ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.67$) รองลงมาคือ การแก้ปัญหาในงาน (WOPS) ($\bar{X} = 3.92, S.D. = 0.65$) และลำดับสุดท้ายคือ การประกาศนโยบายที่ชัดเจน ($\bar{X} = 3.60, S.D. = 0.68$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าความเบ้และความโด่งตัวแปรสังเกต

ลำดับ	องค์ประกอบ	\bar{X}	S.D.	SKEWNESS	KURTOSIS
1	ANCP	3.60	0.68	-0.49	0.24
2	AMLR	3.75	0.71	-0.75	0.39
3	ENHC	3.76	0.74	-0.72	-0.01
4	SOWS	3.84	0.73	-0.70	-0.08
5	FAMS	3.79	0.70	-0.82	0.16
6	INCS	3.83	0.69	-0.98	0.67
7	COMI	3.87	0.72	-1.02	0.52
8	REDD	3.93	0.65	-1.29	1.54
9	PHYR	3.80	0.74	-0.92	0.17
10	PSYR	3.91	0.68	-0.999	0.48
11	TRAR	3.89	0.70	-0.993	0.37
12	SOIR	3.90	0.72	-0.996	0.06
13	UNOC	3.86	0.64	-0.86	0.05
14	WOPS	3.92	0.65	-1.11	0.82
15	WORR	3.90	0.71	-1.22	1.00
16	WORE	3.93	0.68	-1.22	1.12
17	ADDW	3.93	0.67	-0.87	0.36
18	IEVC	3.88	0.68	-1.00	0.40
19	NOBG	3.89	0.71	-1.20	0.96
20	BEPH	3.89	0.71	-1.10	0.54

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตทั้ง 20 ตัวแปรจำนวน 210 คู่ มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทุกคู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร มีค่าไม่เกิน 0.80 ทำให้ไม่มีภาวะที่ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสูงเกินไป (Multi Collinearity)

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (structural model) พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอกคือ บทบาทของภาครัฐ (ROTG) ส่งผลโดยตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) มีค่าเท่ากับ 0.82, 0.23, 0.11 และ 0.14 ตามลำดับ ส่วนความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) ส่งผลโดยตรงกับความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) มีค่าเท่ากับ 0.96, 0.11 และ 0.43 ตามลำดับ ส่วนความพร้อม

ของผู้สูงอายุ (REAE) ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) มีค่าเท่ากับ 0.50 และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) มีค่าเท่ากับ 0.77

ตารางที่ 2 แสดงเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดล

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
1) Chi-Square (χ^2), P-Value	$p > 0.05$	0.053	ผ่าน
2) Chi-Square (χ^2)/df	< 2.00	1.21	ผ่าน
3) CFI	≥ 0.95	0.99	ผ่าน
4) GFI	≥ 0.95	0.96	ผ่าน
5) AGFI	≥ 0.95	0.94	ผ่าน
6) RMSEA	< 0.05	0.023	ผ่าน
7) RMR	เข้าใกล้ 0	0.007	ผ่าน
8) SRMR	< 0.05	0.015	ผ่าน
9) CN	≥ 200	434	ผ่าน

โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 /df) มีค่าเท่ากับ 1.21 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์มีค่าน้อยกว่า 2.00

2. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (TECHlute Fit Index) ที่ผู้วิจัยพิจารณาค่า 2 ดัชนีคือ ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่าเท่ากับ 0.96 เนื่องจากค่า GFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า GFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90

3. ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า AGFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90

4. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน โดยดัชนีที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพิจารณา คือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (Root Mean Square Residual: RMR) มีค่าเท่ากับ 0.007 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก มีค่าน้อยกว่า 0.05

5. ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.023 หมายถึง โมเดลค่อนข้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่า RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05

6. ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (SERSarative Fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CFI มีค่า 0.90 ขึ้นไป

7. ดัชนีวัดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN) มีค่าเท่ากับ 434 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CN มีค่ามากกว่า 200

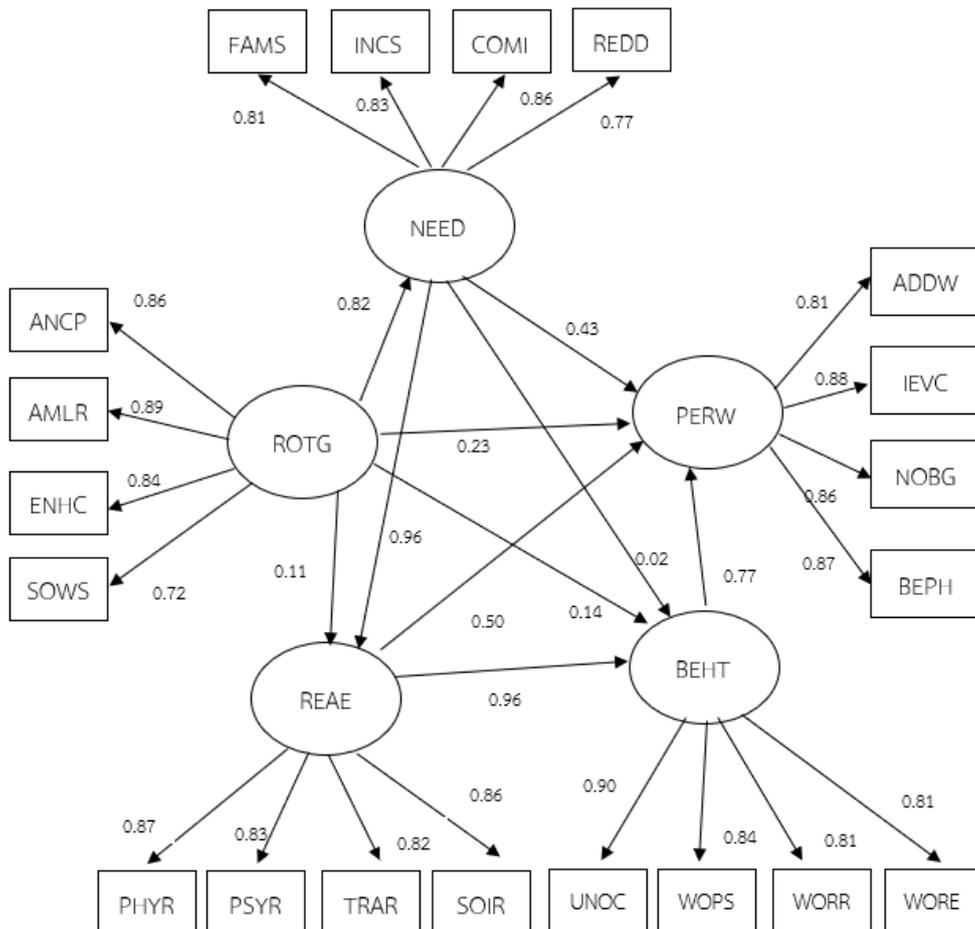
ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง พบว่า

1) บทบาทของภาครัฐ มีอิทธิพลกับความต้องการของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 67

2) บทบาทของภาครัฐ และความต้องการของผู้สูงอายุ มีอิทธิพลต่อความพร้อมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 88

3) บทบาทของภาครัฐ ความต้องการของผู้สูงอายุ และความพร้อมของผู้สูงอายุมีอิทธิพลกับความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 97

4) บทบาทของภาครัฐ ความต้องการของผู้สูงอายุ ความพร้อมของผู้สูงอายุและความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม มีอิทธิพลกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 90

ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์

ตารางที่ 3 ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อมของแบบจำลอง

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ				
		ROTG	NEED	REAE	BEHT	PERW
NEED	DE	0.82**	N/A	N/A	N/A	N/A
	IE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	0.82**	N/A	N/A	N/A	N/A
REAE	DE	0.11**	0.96**	N/A	N/A	N/A
	IE	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
	TE	0.11**	0.96**	N/A	N/A	N/A
BEHT	DE	0.14**	0.02**	0.96**	N/A	N/A
	IE	0.12**	0.92**	N/A	N/A	N/A
	TE	0.26**	0.94**	0.96**	N/A	N/A

PERW	DE	0.23**	0.43**	0.50**	0.77**	N/A
	IE	0.23**	0.50**	0.40**	N/A	N/A
	TE	0.46**	0.93**	0.91**	0.77**	N/A

Chi-square = $\chi^2 = 149.457$, $df=123$, $p=0.053$, $\chi^2 / df=1.21$, CFI=0.99, GFI=0.96, AGFI=0.94, RMSEA=0.023, RMR=0.008, SRMR=0.015, CN=434

ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์รวม ความสัมพันธ์ทางตรง และความสัมพันธ์ทางอ้อมของแบบจำลองอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์ได้ว่าบทบาทของภาครัฐ (ROTG) มีอิทธิพลทางตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) มากที่สุด เท่ากับ 0.82 รองลงมาคือ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.10 ซึ่งเป็นอิทธิพลทางบวก 0.23, 0.14 และ 0.11 กล่าวได้ว่า เมื่อบทบาทของภาครัฐ (ROTG) เพิ่มขึ้นจะทำให้การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน หากบทบาทของภาครัฐ (ROTG) ลดลง จะทำให้การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) ลดลงเช่นกัน นอกจากนี้พบว่าบทบาทของภาครัฐ (ROTG) ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ทางอ้อมเท่ากับ 0.46 และ 0.26 ตามลำดับ

ความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) มีอิทธิพลทางตรงต่อความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) มากที่สุด เท่ากับ 0.96 รองลงมาคือ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.43 และ 0.02 กล่าวได้ว่า เมื่อความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) เพิ่มขึ้นจะทำให้ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน หากความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) ลดลง จะทำให้ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) ลดลงเช่นกัน นอกจากนี้พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ทางอ้อมเท่ากับ 0.92 และ 0.50 ตามลำดับ

ความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) มากที่สุด เท่ากับ 0.96 รองลงมาคือ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.50 ซึ่งเป็นอิทธิพลทางบวก กล่าวได้ว่า เมื่อความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) เพิ่มขึ้นจะทำให้ ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน หากมี ความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) ลดลง จะทำให้ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ลดลงเช่นกัน นอกจากนี้ พบว่า ความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ทางอ้อมเท่ากับ 0.73 ซึ่งเป็นอิทธิพลทางบวก

ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.77 ซึ่งเป็นอิทธิพลทางบวก กล่าวได้ว่า เมื่อความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) เพิ่มขึ้นจะทำให้ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกัน หากมีความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) ลดลง จะทำให้การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) ลดลงเช่นกันตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมพบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ (NEED) ความพร้อมของผู้สูงอายุ (REAE) ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม (BEHT) และบทบาทของภาครัฐ (ROTG) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน (PERW) มีค่า 0.93, 0.091, 0.77 และ 0.46 ตามลำดับ

การวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Model) เพื่อทดสอบสมมติฐานในงานวิจัย พบว่า ตัวแปรสำคัญทั้งหลายมีความสัมพันธ์และผลกระทบกันตามที่สมมติไว้ โดยสามารถสรุปผลสำคัญได้ดังนี้

1) บทบาทของภาครัฐส่งผลทางตรงอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงาน ($\beta = 0.23$, $t = 6.23$, $p < 0.01$) รวมถึงส่งผลโดยตรงต่อความพร้อม ($\beta = 0.11$, $t = 4.26$, $p < 0.01$) และความต้องการของผู้สูงอายุ ($\beta = 0.82$, $t = 16.01$, $p < 0.01$)

2) ความต้องการของผู้สูงอายุมีผลทางตรงต่อการพัฒนาศักยภาพ ($\beta = 0.43$, $t = 6.16$, $p < 0.01$) ความพร้อม ($\beta = 0.96$, $t = 13.06$, $p < 0.01$) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม ($\beta = 0.02$, $t = 2.36$, $p < 0.01$)

3) ความพร้อมของผู้สูงอายุส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพ ($\beta = 0.50$, $t = 6.33$, $p < 0.01$) และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรม ($\beta = 0.96$, $t = 8.75$, $p < 0.01$)

4) ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ($\beta = 0.77$, $t = 7.58$, $p < 0.01$)

จากผลการวิเคราะห์นี้ แสดงให้เห็นว่าทุกตัวแปรที่ศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกและส่งผลกระทบต่ออีกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของบทบาทภาครัฐและปัจจัยด้านความต้องการ ความพร้อม และความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุกลับสู่ตลาดแรงงานได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

จากการวิจัยโมเดลสมการโครงสร้างของอิทธิพลที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุกลับเข้าสู่ตลาดแรงงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักฐานทางวิชาการจำนวนมาก ดังนี้

บทบาทของภาครัฐประกอบด้วย การประกาศนโยบายที่ชัดเจน การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบการพัฒนาศักยภาพ และการมีระบบสวัสดิการสังคม โดยพบว่า การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริพร พงศ์ศิริสกุล และคณะ (2567) ผลงานวิจัยระบุว่า ภาครัฐควรกำกับทิศทางและสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ เช่น การส่งเสริมการจ้างงานแบบยืดหยุ่นและสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับนายจ้าง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ ปานฝักดี และคณะ (2564) ระบุว่าควรส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในกำหนดนโยบายและแผนการจ้างงาน รวมถึงการจัดการแรงงานสูงวัยอย่างเป็นระบบ (ความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกันตามช่วงวัย โดยกลุ่มวัยต้น (60-69 ปี) ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมทักษะและการสนับสนุนอาชีพอิสระ บทบาทของภาครัฐในการจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันอย่างยืดหยุ่นจึงยังคงมีความสำคัญ แม้จะมีน้ำหนักน้อยกว่าองค์ประกอบอื่นก็ตาม

ความต้องการของผู้สูงอายุประกอบด้วย การสนับสนุนจากครอบครัว การประกันรายได้ การมีชีวิตร่วมในชุมชน และการลดความพึ่งพาผู้อื่น โดยพบว่า การมีชีวิตร่วมในชุมชนมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมา คือ การสนับสนุนจากครอบครัว การประกันรายได้ และการลดความพึ่งพาผู้อื่น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ Williams และ Robinson (2022) ศึกษาผลกระทบของการกลับไปทำงานของผู้สูงอายุต่อการลดความพึ่งพาผู้อื่น พบว่าการกลับไปทำงานช่วยเสริมสร้างความเป็นอิสระทางการเงิน สังคม และจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุ ส่งผลให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากการทำงานยังช่วยสร้างความรู้สึกรับคุณค่าและความผูกพันกับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ Wang, X., Yang, D., Zha, L., & Liao, B. (2023) ยังระบุว่าการพัฒนาทักษะทางสังคมและการฝึกฝนทักษะการดูแลตนเองเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มความสามารถของผู้สูงอายุในการเข้าถึงทรัพยากรและลดการพึ่งพาผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเอง ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเพื่อดูแลสุขภาพตนเอง ยังเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มความมั่นคงและความเป็นอิสระของผู้สูงอายุ

ความพร้อมของผู้สูงอายุประกอบด้วยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการฝึกอบรม และด้านการเป็นแหล่งข้อมูล ซึ่งพบว่าด้านร่างกายมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด รองลงมาคือด้านจิตใจ การฝึกอบรม และการเป็นแหล่งข้อมูล ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัย ทศพร โภคาพานิชย์ และคณะ (2564) พบว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสามารถดูแลตนเองได้ดีมีแนวโน้มทำงานต่อได้ หากได้รับโอกาสและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การออกกำลังกาย การพัฒนาสุขภาพจิต และโภชนาการที่ครบถ้วน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นัฐพงษ์ สุขประเสริฐ และปรีชา คำมาตี (2564) พบว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพสูงด้วยทักษะความเป็นผู้นำ จรรยาบรรณ และเครือข่ายสังคมที่แข็งแกร่ง จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสมและแรงจูงใจทางรายได้ พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะดิจิทัลและการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสการจ้างงานในยุคดิจิทัล

ความสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมประกอบด้วย การเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร การแก้ปัญหาในงาน การมีความรับผิดชอบ และการมีประสบการณ์ในงาน โดยพบว่า การเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรมีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ซึ่งให้เห็นว่า การเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและวิธีการทำงานขององค์กรได้รวดเร็ว ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือในทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schein (2020) ระบุว่า การแก้ปัญหาโดยใช้ประสบการณ์ช่วยลดความผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การมีความรับผิดชอบสร้างความน่าเชื่อถือให้นายจ้างและเพิ่มโอกาสในการทำงาน ขณะที่ประสบการณ์ช่วยให้ผู้สูงอายุรับมือสถานการณ์ซับซ้อนและถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Gillespie และ O'Riordan (2020) สนับสนุนว่า ความเข้าใจวัฒนธรรมทีมงานส่งผลต่อความสำเร็จของการทำงานร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงด้านทักษะการแก้ปัญหาที่ควรเน้น ความสำคัญของทักษะดังกล่าวต่อการตัดสินใจภายใต้ความกดดันสูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ควรส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของชุมชนในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจแก่ผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสร้างเครือข่ายสนับสนุนด้านสังคมและอาชีพ
2. ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและดูแลสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุเป็นอันดับแรก พร้อมสนับสนุนการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาด้านจิตใจให้มีความมั่นคงและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
3. ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร ควบคู่กับการเพิ่มทักษะแก้ปัญหา ความรับผิดชอบ และการใช้ประสบการณ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุปรับตัวและมีบทบาทสำคัญในที่ทำงานอย่างยั่งยืน

4. ภาครัฐควรจัดทำหรือปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้รองรับการจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น เช่น กำหนดอายุเกษียณที่เหมาะสม ส่งเสริมมาตรการจูงใจภาคเอกชน เช่น ลดหย่อนภาษี และปรับปรุงระเบียบราชการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นและภาครัฐ

5. ควรสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุผ่านมาตรการจูงใจ การฝึกอบรมทักษะใหม่ที่สุดคล้องกับตลาดแรงงาน ปรับปรุงสวัสดิการที่เอื้อต่อการทำงาน และส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของผู้สูงอายุในฐานะแรงงานคุณภาพและทรัพยากรสำคัญของสังคมและเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการส่งเสริมในหลายมิติ อาทิ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของการทำงาน ปัจจัยด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจและจิตสังคม และปัจจัยเชิงนโยบายแรงงานและกฎหมาย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2566). *รายงานจำนวนประชากรปี 2550-2566*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- กิตติศักดิ์ ปานผีกิติ และคณะ (2564). *การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองสิงห์บุรี*. การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- ชมพูช พรมหมักกิติ. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in Thailand). *วารสารสำนักวิชาการสำนัก เลขานุการวุฒิสภา*, 3(16), 3.
- ทศพร โภคาพานิชย์ และคณะ. (2564). แนวทางการจ้างงานที่เหมาะสมกับพหุผลพลังของกลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ในสังคมยุคดิจิทัล อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(9), 161-174
- นัฐพงษ์ สุขประเสริฐ และปรีชา คำมาตี. (2564). แรงงานผู้สูงอายุกับตลาดแรงงานไทยในยุค 4.0. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 8(3), 139-150.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรหรือการสำรวจแรงงานในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สิริพร พงศ์หิรัญสกุล, พัชรี ฉลาดธัญกิจ, ณรงค์ฤทธิ์ ประสานตรี, กาญจนา จินตานิล, และ สุกัญญา ตั้งประเสริฐ. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะแรงงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับลักษณะงาน. *วารสารการวิจัยทางการจัดการเชิงพาณิชย์ (RCIM – Research in Commercial Management)*, 12(1), 135–147.*
- สุขุมมา อรุณจิต. (2562). *แรงงานผู้สูงอายุ: อนาคตช่วงวัยกับความไม่เป็นธรรมทางสังคม*. ในการประชุมสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 66 ปี เรื่อง สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Crano, W. D., & Lyrintzis, E. (2015). *Structure and change of complex political attitudes*. In K. Fiedler & W. D. Crano (Eds.), *Social Psychology and Politics* (pp. 21-39). New York, NY: Psychology Press
- Liam Gillespie (2020). *The Imagined Immunities of Defense Nationalism*. *Political Psychology*, 41 (4), 769-782.

- Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *The Journal of Wildlife Management*, 72(1), 14-22.
- Hair, J. F., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Mena, J. A. (2012). An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling in marketing research. *Journal of the academy of marketing science*, 40, 414-433.
- Henseler, J., Ringle, C. M., & Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial least squares path modeling in international marketing. In *New challenges to international marketing* (Vol. 20, pp. 277-319). Emerald Group Publishing Limited.
- Lee, R. D., & Mason, A. (Eds.). (2011). *Population aging and the generational economy: A global perspective*. Edward Elgar Publishing.
- Robinson, T. L., Gogniat, M. A., & Miller, L. S. (2022). Frailty and cognitive function in older adults: a systematic review and meta-analysis of cross-sectional studies. *Neuropsychology Review*, 32(2), 274-293.
- Schein, C. (2020). The importance of context in moral judgments. *Perspectives on Psychological Science*, 15(2), 207-215.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2022). *World Population Prospects 2022*.
- Wang, X., Yang, D., Zha, L., & Liao, B. (2023). Enhancing Income as a Starting Point for Designing Sustainable Health Product-Service Systems for Chronically Ill Elderly in Rural Areas. *Sustainability*, 15(19), 14404.
- Williams, J. R., Robinson, M. M., Schurgin, M. W., Wixted, J. T., & Brady, T. F. (2022). You cannot “count” how many items people remember in working memory: The importance of signal detection-based measures for understanding change detection performance. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 48(12), 1390–1409. <https://doi.org/10.1037/xhp0001055>